

AZ UNITÁRIUS VALLÁSKÖZÖNSÉG EGYH. FŐTANÁCSÁNAK
AUG. 30., 31. ÉS SEPT. 1. NAPJAIN TARTOTT GYÜLÉSE.

A FŐT. PÜSPÖK ÚR MEGNYITÓ BESZÉDE.

Méltóságos és főt. Egyh. Főtanács!

Isten jóvoltából ismét együtt vagyunk, hogy évi rendes főtanácsi gyűlésünket megtartsuk. Legyenek atyafiságos szeretettel üdvözölve, kiket hivatali buzgóságuk, egyházunk szeretete s annak közügyei iránti érdekeltség ide egybehozott. Hozta Isten mindnyájukat.

Sokak előtt feltűnő lehet, hogy jelen főtanácsunk megkezdését az eddigi gyakorlattól eltérőleg ez alkalommal nem vasárnapra, hanem egy hétköznapra tűzte ki E. K. Tanácsunk. Ennek oka az, mert a megelőzőtt vasárnapot korainak találtuk, különösen azon egyh. tanácsos afiai részére, kik rendszeren ilyenkor tanuló gyermekeiket is elhelyezni óhajtják a főtanodában; a szeptember hó első vasárnapjára pedig, a mely a legalkalmasabb lett volna, abban az időben, midőn főtanácsunk kitűzése felett kellett határozni, oly sok városi ünnepélyesség rendezése volt tervezve, hogy azok minden esetre zavarólag hathattak volna főtanácsi gyűlésünkre, egyh. tanácsos afiainak egy részét tán kötelelességszerűleg is elvonván tanácskozásainktól. Különben is, ha már az első nap ennél fogva nem tarthatunk rendes isteni tisztelget, alkalmasint módunkban lesz most is főtanácsi gyűlésünket azzal rekeszteni be; mert az ellátandó tárgyak sorozata oly bő, hogy aligha azt vasárnap előtt letárgyalni tudjuk.

Valóban, közelebről nem volt annyi tárgya főtanácsunknak, mint a mennyi jelenleg előttünk áll. S pedig nem egy azok közül sokkal fontosabb, minthogy könnyűszerrel át lehessen rajtok menni. Csak a megjelölt törvényjavaslatokra mutatok rá, melyek közül a belső emberek választásáról s ezeknek felelősségéről, a családkönyvek készítéséről szóló törvényjavaslatok még a múlt évi zsin. főtanácsról lemaradt tárgyak. Ezekhez jött újabban a házassági jogról szóló igen fontos t. javaslat. Mindezeknek, ha lehet, letárgyalása nem kis időbe fog kerülni, hogy az említett t. javaslatokat minden tekintetben úgy alkossuk meg, hogy mind a szükségnek, mind a kor által követelt igényeknek teljesen megfeleljenek.

És itt egy kérdést kell érintenem, mely már többször felvette magát. Egyházi törvényeink kodifikálásának szükségessége nem

egyszer fölhangzott egyházköreinkben is, egyházi főtanácsainkban is. Nekem ugyan legteljesebb törvénykönyvem hivatali kötelességeim teljesítésére az én lelkiismeretem s meg vagyok győződve arról, hogy a buzgóságot, a pontosságot, az erélyt, az engedelmességet, vagy csak a felsőbbség iránti illemet is s más ezekhez hasonló dolgokat nem lehet a paragrafusokkal biztosítani. Mind a mellett nem vonom kétségbe azon minél inkább nyilvánuló óhajítás jogosultságát; hogy egyházi törvényeink kodificáltassanak; mert ennek hiánya tagadhatlanul nagy hátrány egyházi közigazgatásunkra nézve. A pátriarchalismus rendszere maholnap teljesen lejárja magát, mivel az azzal kapcsolatos erények is mind ritkábbak kezdenek lenni. Ma már az emberek legnagyobb része csak arra érzi magát kötelezettnek, a mit az írott törvények eleibe szabnak s így aztán nem sokára bekövetkezhetik az, hogy a presbyter, a gondnok s bármely más egyházi hivatalnok, ha mulasztásáért kérdőre vonatik, azzal fog védekezni, hogy hol az utasítás? mutassátok meg, melyik paragrafusnak nem tettem eleget, melyiket hágtam át? Mindezeknél fogva — mondom — nem vonom kétségbe egyh. törvényeink kodifikálásának szükségességét. Érzem ezt magam is. És érzek még sok szükségét egyházunkban, melyek kielégítésre várnak. A szükséges reformok iránt is van némi érzékem. De mindezek többnyire pénzbe kerülnek, s ezen a kis akadályon a legjobb akarat és legnemesebb törekvés is vajmi sokszor hajótörést szenved.

Legyen megbocsátva nekem mélt. és főt. egyh. főtanács e kis elmélkedés. De ezeket elmondani szükségesnek tartottam tájékozásul azoknak, a kik akár tőlem, akár E. K. Tanácsunktól többet várnak, mint a mennyit koronként felmutatni tudunk. Legyenek meggyőződve, hogy nagyobb anyagi s ezt követőleg több szellemi erőnek munkásságba hozatalával nem holnap, de ma végtelen sok üdvös és nemes dolgot hozhatnánk létre és végezhetnénk egyházunk, iskoláink, közigazgatásunk s általában közügyeink érdekében.

Ezért nem tudom elég ékes szavakban hangoztatni most is a buzgóságot és áldozatkészséget, melyek annyi megpróbáltatások között fönntartották és előbbre is vitték a mi kisedd egyházi hajónkat. Ne adjunk helyet keblünkben annak a balhiedelemnek, mintha mi már anyagilag biztosítva lennénk s tőlünk korunk nem kíván mást, minthogy mi azt bölcsen felhasználjuk. Hogy a multakhoz képest sok tekintetben jobban vagyunk, az igaz. De az is igaz, hogy bátran ajkainkra vehetjük most is és fogjuk vehetni még sokáig Jézus ama mondását: „Szegények mindig lesznek veletek“. Isten óvjon, hogy elhagyjon minket a nemes törekvés vágya, a csüggedést nem ismerő kitartás s a Gondviselésben vetett rendithetetlen bizalom.

Tüzzük ki ezen háromszinü lobogót ma is szeretett egyházunk jelvényeül. A szeretet, az egyetértés, s a bölcsesség lelke örökjék jelen főtanácsi gyűlésünken, melyet ezennel megnyitottnak nyilvánítok.

AZ EGYHÁZI KÉPV. TANÁCS JELENTÉSEI.

I. Püspöki jelentés

Méltóságos és Főtisztelendő Egyházi Főtanács!

Évi jelentésemet, mely Isten kegyelméből a tizenkettődik, nem kezdhethném kiválóbb eseményre való hivatkozással, mint a minő kolozsvári főtanodánknak urunk, királyunk Ő Felsége által mult évi szeptember 24-én történt meglátogatása volt. E legmagasabb látogatásról, közvetlen annak megtörténte után, körülményes jelentést tettem volt E. K. Tanácsunknak, mely azt kinyomatni s egyházunkban több példányban szétosztatni határozván, abból e legmagasabb látogatás minden mozzanata ismeretes. Ismétlésekbe tehát, a melyekből a közvetlenség élénkebb színe is hiányoznék, nem bocsátkozom. De ezen, egyházunkban eddig páratlanul álló, királyi kegyről e helyen is hódolatteljes tisztelettel megemlékezni kötelességemnek ismertem.

Hasonló hódolattal hozom tudomására Egyh. főtanácsunknak Ő Felségének ama legmagasabb kegyét is, melyszerint h.-szt.-mártoni ekklesiánkat temploma építésére a f. évben magánpénztárából 100 frt legfelsőbb kegyelemadományban kegyeskedett részesíteni.

Ezen királyi tények előre bocsátása után évi jelentésemet a következőkben foglalom össze:

1. Belső emberek változása:

a) Lelkészeknek rendeltettek: Fekete József l.-jelölt Szőkefalvára, Sándor Gergely deésfalvi l. Derzsbe, Hatházi József derzsi l. Deésfalvára, Mózes Mihály hévizi l. Abrudbányára, Osváth Gábor l. jelölt Hévizre, Baló Lajos s.-körös-pataki isk. mester Bordosra, ki -- fájdalom -- alig néhány hónapi szolgálata után már el is halálozott; Ürmösi Sándor tarcsafalvi l. Fiatfalvára, Sárosi József l.-jelölt Tarcsafalvára, Péter János l.-jelölt Kadácsba, Gvidó Béla l.-jelölt Szt.-Benedekre, Ütő Béla papnövendék l.-helyettesnek Kőrispatakra, Dombi János datki l. H.-Szt.-Mártonba.

b) Isk.-mestereknek rendeltettek: András Gyula volt képezdei tanuló ideiglenes minőségben Szt.-Benedekre, Kádár Sándor 4-ed éves képezdei növendék S.-Kőrispatakra, Iszlai Márton tordai kántor-tanító hasonló minőségben Kolozsvárra, Adorján Domokos vargyasi kántor-tanító Tordára; a mult évben Toroczkóról s.-szt.-királyi lelkésznek elrendelt Vaska Béla helyébe a gagyi községi iskola tanítóját Derzsi Domokost rendeltem ki másodtanítónak.

c) Ürességben vannak: a csókfalvi, városfalvi, datki és bordosi lelkészi, valamint a vargyasi isk. mesteri állomások; ezeknek betöltésére azonban, kivéve a bordosi l. állomást, melyet egy időre legalább alkalmasint kénytelenek leszünk betöltetlen hagyni, a szükséges intézkedések meg vannak téve.

2. Lelkészi szigorlatot tettek a mult egyh. főtanács óta: Sárosi József elégséges, Ajtai János és Lőrinczi István jeles, Gvidó Béla jó és Fekete József l.-jelöltek elégséges, Nagy Benedek kis-

adorjáni lévita szintén elégséges eredménnyel. A mint fennebb látható, a szigorlatot tett jelöltek már szinte mind ki is vannak rendelve lelkészeknek s tekintve az ürességben levő állomásokat, a még rendelkezés alatt álló jelöltek alig elégségesek. Remélem azonban, hogy egyfelől lelkészeinkben sem lesz oly rendkívül nagy veszteség a halál által, mint, fájdalom, ez évben volt, másfelől papnövendéknek most szépszámu tagjai fedezni fogják a szükségét.

Kapcsolatban a fennebbiekkel megemlítem, hogy miután jelenleg az ünnepi legátusok mind kolozsvári főtanodánkból, illetve a lelkész-jelöltek és növendékek közül küldetnek, hogy azon csekély díjt, a mit a legátióból kapnak, ne eméssze fel teljesen az uti költség, a f. évben folyamodást intéztem a nagyméltóságú közlekedésügyi miniszter urhoz legatusaink részére kedvezményes vasuti jegyek iránt s szerencsés is voltam megnyerni, hogy legatusaink félárban utázhatnak a vasúton az ünnepi legátiókba.

Egy lelkész-növendékünk Csifó Salamon, a mint tudva van, bővebb önképzés végett már két éve Londonban a Manchester New Collegeban van. Örömmel jelelhetem, hogy tanulmányaiiban való előhaladásáról a legjobb értesüléseim vannak. Alig pár nappal ez előtt is egy levelet kaptam Ierson urtól a brit és külföldi unitárius társulat titkárától, mely mellett elküldvén az évi segélyt budapesti ekklesiánk részére, Csifóra vonatkozólag ezeket írja: Örömet fog önnek szerezni azon tudósításom, hogy a Csifó ur collegiumi bizonyítványai minden tekintetben kielégítőek; mi mindnyájon nagyon szeretjük őt és én bátorítom őt, hogy minden alkalmat ragadjon meg templomi egyházi szolgálatok teljesítésére Angliában.

3. Az anyakönyvi és népesedési kimutatások szerint egyházunkban az 1887-dik évben:

A) Kereszteltetett	a) fiu	1173.
	b) leány	1073.

Együtt: 2246 ujszülött.

49-el több, mint a megelőzőtt évben. Ezekből 248 házasságon kívül született, 34-el több, mint a megelőző évben.

B) Konfirmáltatott	a) fiu	344.
	b) leány	347.

Együtt: 691.

148-al kevesebb, mint 1886-ban.

C) Összeeskettetett	a) mentvénynyel	214.
	b) kihirdetéssel	324.

Együtt: 538.

Ugyanannyi, mint 1886-ban.

D) Meghalt	a) férfi nemből	969.
	b) nőnemből	929.

Együtt: 1898.

380-al több, mint 1886-ban.

sitni s egyházuk és szent vallásunk érdekében kitartásra, hűségre és munkára bírni nem mulasztottam el.

Ezen püspöki vizsgálati körutamnak különösen két mozzanata volt, a melyeket megemlítés nélkül nem hagyhatok. Egyik az, hogy Sepsi-Szt.-Györgyön, hol több, mint 100 unitárius lélek van, ottani hiveinket egy leányekklésia megalapítására birtam, e leányekklésiát szerveztem s annak tartására egy alap teremtését magam kezdeményezvén, arra a szervező gyűlésen azonnal 205 frt iratott alá és résztint be is fizettetett. Csekély mustár-mag az egész. De ha sztyörgyi hiveink melegen éreznek az ügy iránt, s azt, a mint óhajtom, közös erővel felkarolják, rövid időn terebélyes fává nőhet, melynek árnyékában kilyéni megfogytakozott eklésiánk is új erőt nyerend. Ép ezért a megalakult s.-szt.-györgyi l.-ekklésiát szervi kapcsolatba hoztam kilyéni anya-ekklésiánkkal s az ügy ez ágában jelen főtanácsi gyűlésünknek is egy önálló tárgyát fogja képezni. Augusztus 5-én különben már az első isteni tisztelet is megtartatott a leány-ekklésiában, még pedig Boros György kolozsvári tanár afia közreműködésével, a ki e czéla általam felkérctve, szives volt az egyházi beszéd- és ima-tartást elvállalni s ezzel a s.-szt.-györgyi unitárius isteni tiszteletek megkezdését oly ünnepélyessé tenni, mi általi a szent ügy is mélyebb gyökeret fogott verni s.-szt. györgyi hiveink kebelében.

A másik mozzanat, a mit szintén föl akarok jegyezni, brassói l.-ekklésiánk meglátogatása. Ezen l.-ekklésiánk négy évvel eze'ött alakult meg s én voltam a szerencsés abban az első püspöki vizsgálatot megtartani. Egyháztörténelmi adataink között ugyan szó van a multban brassói egyházunkról is; de hogy ez mikor létezett s miből állott, arra én eddig semmi pozitív adatot nem tudok s kérdzősködéseim után sem kaptam. Most kézzel fogható tény a brassói unitárius l.-ekklésia s csak kötelességemet teljesitem, ha ottani hiveink általam észlelt buzgósága és áldozatkészsége iránt e helyen is elismerésemet nyilvánítom. E buzgóságot és áldozatkészséget fényesen bizonyítja az, hogy brassói l.-ekklésiánknak oly szép és becses urasztali készletei vannak, — jobbára az ottani hivek adománya vagy általok gyűjtött pénzből szerzett értékek — a melyek bármely eklésiának díszére válnának. Legyen rajta továbbra is az Istennek szent áldása!

Kapcsolatban a fennebbiekkel kelvcs kötelességemnek ismerem köszönettel jegyezni fel azt, hogy bölöni eklésiánkban mlgs. Dániel Gábor főgondnok tr is szives volt a vizsgálatban részt venni. Ugyanott Koncz György köri felügyelő gondnok afia is rövid időre megjelent; Szentiványi Jó sef köri felügyelő gondnok afia pedig csaknem állandó kísérom volt; köri esperes Lőfi Áron s vizsgálati jegyzőnek általam fölkéit Mozes András, kolozsvári lelkész és tanár afiai pedig kezdettől végig egész odaadással támogattak e nem csekély fáradságomba került hivatalos eljárásomban.

Ennyiben kívántam megismertetni egyh. főtanácsunkkal is háromszéki egyházkörünkben ez évben általam tartott püspöki vizsgá-

latot, a mely szeretem hinni, nem volt erkölcsi haszon nélkül s a jövőre nézve sem marad gyümölcstelen. A ki több iránt érdeklődik, legyen szabad az E. K. Tanácshoz beadott jegyzőkönyvre utalnom.

Végül még csak azt jegyzem meg, hogy e vizsgálati körutamban mindenütt a legnagyobb melegséggel találkoztam ugy személyem, mint egyházunk iránt. A fényesnek mondható fogadtatásban, ellátásban, stb. mondhatni versenyre keltek egymással ekklésiáink. Sőt más egyházak és vallásfelekezetek részéről is a rokonszenvnek és jóindulatnak számos jeleivel találkoztam, annyira, hogy e körutamat hivatali tiszttem legkedvesebb emlékei között fogom én is megőrizni.

5. Nem örömet teszem, de a mi vallásközönségünket érdeklőleg, ugyszólván, uton-utfélen beszéd tárgyát képezi, vagy legalább képezte, teljesen hallgatással mellőzni, nem tartom helyesnek. Érttem a magyar prot. irodalmi társaság megalakulásáról felmerült kérdést. Mindnyájok előtt ismeretes, hogy a szóban levő irodalmi társaságból némelyek az unitáriusokat kizárni óhajtották és ezt az alakuló közgyűlésen indítványozták is. Tudva van az indítvány eredménye is, mely szerint az nagy többséggel elejtetett. Távól van tőlem akár az indítvány felett ítéletet mondani, akár az eredményből magunknak tőkét csinálni akarni. De miután e kérdés egy indítvány formában jelen főtanácsunknak is egyik tárgyát fogja képezni, annyit tudomására kívánok hozni, hogy a prot. irodalmi társaság megalakításában részt venni s ehhez képest az ennek érdekében kibocsátott felhívást aláírni ugy a Mltgs. főgondnok ur, mint én, teljesen illetékes helyről lettünk felszólítva s azt egyetértőleg tettük meg. Tehát nem magunk léptünk fel ez ügyben. S részvétünk ellen, mondhatni, az utolsó perczig az egész protestans egyházban észrevételt, annál kevésbbé ellenmondást sehonnan sem hallottunk. Legyen elég ennyi ez ügyre nézve némi tájékozásul.

6. Irodalomról lévén szó, bár ez is köztudomásu dolog, örömmel kell nyilvánítani, hogy ez év folytán egyházunk kebelében még egy valláserkölcsi lap keletkezett „Unitárius Közlöny“ czímmel, melyet a Dávid Ferencz-egylet ad ki. És így ez idő szerint három folyóirat, a már régi keletű s nem csekély irodalmi súlyt nyert „Keresztény Magvető“; főleg az angol unitárius irodalom terjesztésére és népszerűsítésére szolgáló „Unitárius kis könyvtár“, s a legújabban megindult „Unitárius közlöny“ állanak egyházunk szolgálatában. A mivel teljességgel nem akarok sem egyikre, sem másikra hivatalos jelleget adni. De mint szellemi életünk érveréseinek számbavétele, ugy hiszem évi jelentésem keletébe méltán beillesztetendő volt.

7. A mármaros-szigeti k. h. lyceum-kormányzó tanácsa a folyó évben egy hivatalos átiratban fölkérvén, hogy leégett lyceumok költségeire egyházunkban is némi könyöradományt gyűjtsek, az e végre hozzám küldött gyűjtővekből az E. K. Tanács tudtával és beleegyezésével néhányat, főleg köri felügyelő gondnok afainak küldöttem ki. Az eredmény ha nem is volt nagy, de legalább bizonyoságul szol-

gálhatott ez is az illető tanintézet iránti érdekeltségünknek és rokonszenvünknek. Begyűlt 43 frt 60 kr, a mit a mármaros-szigeti lyceum pénztárnokának 273—1888. sz. alatt el is küldöttem.

8. Az E. K. Tanácshoz egy év alatt beérkezett, elintéztet vagy még elintézetlen tárgyakról — ilyen különben csak kevés van, a melyek a napokban érkeztek be — statisztikai adatok előterjesztésével nem fáradszom a Mélt. és Főt. egyh. főtanács figyelmét. Munkálkodásunknak hű tükröi lesznek a megvizsgálás alatt álló jegyzőkönyvek. Mi legjobb erőnk és tehetségünk szerint igyekeztünk ez évben is egyházunk közjavát a nekünk adatott h. tászkörben előmozdítani. Örövendeni fogunk, ha főtanácsunk megelégedésével fogunk találkozni. Az ítéletet mindenesetre teljesen nyugodt lélekkel várjuk be; nem mintha magunkat tökéleteseknek éreznők, hanem mivel viszonyaink között megtettük mindazt, a mit megtehettünk.

9. A legnagyobb fájdalommal kell megemlékeznem a veszteségekről, melyeket közelebbi főtanácsunk óta a halál okozott sorainkban. Különösen belső embereink közt oly pusztítást vitt véghez, a minő még egy járványos időben is megdöbbentő lenne. Lőrinczi Gergely fiátfalvi, Bakó Lajos kadácsi, Ürmös; Ábrahám kőrspataki, Baló Lajos bordosi, Dombi Mózes h.-szt.-mártoni, Csép Lajos csokfalvi, Máté Sándor városfalvi lelkész és Sárdi József kolozsvári kántortanító afiai, összesen tehát 8-an estek áldozatul anyaszentegyházunknak, ugyszólván, hivatott őreiből; mert első sorban lelkészeink hordozzák az evangelium fegyverét, s nekik kell az igazságot nem csak szívökből ápolni, hanem azt hirdetni a házföld-lekről is, s győzelemre vezetni önfeláldozással is. Belő embereinknek egy évben így nagy számmal elszíratása annál érzékenyebben esik lelkemnek, mert a már megnevezettek között egyik sem volt agg Simeon korában, hogy elmondhassa: Boc ásd el Úram, a te szolgádat.

Világi egyh. tanácsos afiai közül, a mennyire tudomásomra jött, 4-en tették le földi megbizatusukat: Tar Balázs Ar.-Rákoson, Káli Nagy Dénes Ny.-Szt.-Lászlón, Pataki Elek Csapón és Buzogány Áron afiai Budapesten. A mi különösen az utóbbit illeti, nem szükséges azon szolgálatokra hivatkoznom, melyeket egyházunknak egyik legválságosabb idejében huzamos években át mint főtanodai tanár, kolozsvári másod papp, pénzügyi jegyző könyvtárnok, majd mint cultusministeri biztos, osztálytanácsos, Buzogány Áron afia vallásközönségünknek tett. Eleven emlékezetében van ez még sokanknak. De részemről a főpásztor igaz részvéte mellett lehetetlen hangot nem adnom azon fájó érzésnek is, melylyel Buzogány Áron afiának, mint egykor iskola-, majd pályatársam s mind végig benső barátomnak elhunytáról itt is meghatott lélekkel megemlékezem.

Férfi halottaink mellett nem tehetem, hogy e jelentésem rendjén különösen két nő halottunk sirjára is egy-egy könyüt ne ejtsek. Az egyik özv. gr. Teleky Miklósné, szül. Simén Klára, a másik özv. Gyergyai Ferencné szül. Bartha Zsuzsánna. Mindkettőnek neve fényesebb betűkkel van beírva egyházunk jóltevőinek diszes sorába, minthogy azokat a muló idő valaha olvashatatlanná tegye. De lesz-

nek-e, a kik példájukat követve, a vallásos buzgóságnak azt a melegét ápolják és az áldozatkészségnek annyi jelét adják, mint e kegyes és nemes lelkek, míg éltek.

Legyen mindnyájukon, kiknek ma emlékét itt fölelevenítjük, megdicsőítve a gondviselés haló poraikban is. Nyugodjanak csendesen!

Véül nem zárhatom be e gyászlapot a nélkül, hogy arra Trefort Ágoston, közelebbről elhunyt m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr nevét is a hazafiai szív legmélyebb keservével föl ne írjam. Azon nagy és elvülhetlen érdemek mellett, melyek emlékének a magyar nemzet halhatatlanainak pantheonában kimagasló helyet biztosítottak, mint cultusministert igazság szeretete, ritka bölcsesége, s legközelebből egyházunk iránt is tanusított rokonszenv és jóindulatánál fogva vallásközönségünkre nézve is örökre áldott emlékvé tették. Elvesztése ránk nézve ép e pillanatban annál sajnósbabb, mert közel állottunk ahhoz, hogy tőle több függő és egyházunkat közelről érdeklő kérdés megoldatását várjuk és reméljük. Vajha ne szállt legyen sirjába vele együtt öröksége is: az a szellem, mely őt mint cultusministert is a szabadelvűség hű harcosává avatta volt!

Isten szent segédelme, az ő világitó, buzdító és jóra vezérlő szent lelke kísérje tanácskozásainkat.

Kolozsvártt, 1888. aug. 29-én.

FERENCZ JÓZSEF,
unitárius püspök.

II. Közigazgatási, tanügyi és pénzügyi jelentés.

A Méltóságos és Főtisztelendő E. Főtanácsnak legutóbbi ülése óta több jelentékeny mozzanatokról van szerencséje E. K. Tanácsunknak jelentését megtenni.

A vallásos élet ekklézsiáinkban a lefolyt évben a beérkezett vizsgálatokról szóló jegyzőkönyvek szerint nem hanyatlott; e tekintetben az E. K. Tanács csak egy ekklézsiánk presbyteriumát volt kénytelen megdorgálni azért a részvétlenségért, hogy az esperesi vizsgáló szék alkalmával nem jelent meg.

Mózes Mihály hévizi pap afiát az illető polgári közigazgatási hatóság hivatali hatalommal való visszaéléssel és más kihágásokkal vádolván, az ügyet megvizsgáltattuk; s az emelt vádak alaptalannak, s a közigazgatósági hatóság eljárását szabálytalannak találván, megirtuk az illető polgári hatóságnak, hogy hasonló vádak támasztásától és hasonló eljárástól tartózkodjék; s ne kényszerítse E. K. Tanácsunkat szigorubb eljárásra; ezóta irt papságunk nem háborgattatik. Ellenben E. K. Tanács volt kénytelen azon kellemetlen kötelességet teljesíteni, hogy Szathmári Mózes szindi pap afia ellen a fegyelmi kereset megindítását elrendelje; e kellemetlen ügy bíróság küldése okán a Kolozs-Doboka körüi alpapi törvényszéken tárgyalatik.

Világiakban az eddigi módon gazdálkodtak ekklezsiáink; Bölöni nagy vagyonu ekklezsiánk még a püspöki vizsgálat alatt álló 4 ekklezsiánk kivételével, melyekről ez alkalommal az E. K. Tanács jelentést nem teszen: a 8 körben levő összes ekklezsiák az 1887. évben 45161 frt bevétel és 39238 frt kiadás mellett, 5923 frtot gazdálkodtak, de fájdalom, 16 ekklezsiánk nem érte meg rendes évi jövedelmével, hanem együtt 460 frt 31 kr túlköltezést tett. E túlköltekezésben 144 frt 36 krral részes Kovászna-Vajnafalvi új ekklezsiánk, a mely dicséretes buzgalommal megalakulása óta magának templom helyet vásárolt, harangot öntetett, templomát építeni kezdette, s életrealóságának ezekben oly bizonyítékát adta, miszerint buzgalma teljes méltánylást s túlköltése miatt nem hibáztatást, hanem részvétet érdemel.

Az ekklezsiák kiadásait emelték az építkezések, meg az adók; a 8 körben az ekklezsiák egyenes adóba 2678 frt 7 krt, egyenértékű adóba megfelelő összeget fizettek.

Fekvő birtok vásárlására Szent-Ábrahámi, felső-rákosi, kálnoki, csokfalvi, szentháromsági és kilyéni ekklezsiáinknak adtunk engedélyt. Udvarhelyi leány-ekklezsiánk 3000 frton vásárolt magának templomhelynek egy telket.

Szent vallásunk iránti vonzódásnak a körökben többen adták szép jelét; a tárgysorozatban jelzett alapítványokon kívül felemlítjük, hogy Debreczeni Szabó József rendes közzvégrendeletét vettük; kőrispataki néhai Téglás Mihály azon vagyonát, melyről rendelkezhetett, ösztöndíjakra kolozsvári iskoláinknak hagyományozta, megterhelve özvegyének holtig tartó haszon-élvezetével.

Rédiger Géza és neje Nagy Amália a püspöki vizsgálat emlékére az által, hogy az esperesi vizsgálat ellátási költségeit magokra vállalták, az ekklesia azon kötelezettségét, hogy e célra évenként 15 frtot adott ki, oda változtatván, hogy ez évi összegekből püspök Ferencz József-alap czímen egy alap teremtesék, szabályos és marosköri unitárius kulturcélokra, mely alap már 133 frt 84 krra emelkedvén, rendeltetésének szabályozása tárgyalás alatt áll. Néhai Sárdi József fia végrendeletileg közpénztárunknak 100 frtot hagyományozott, mely összeget kegyes özvegye be is fizetett.

Tunyogi Csapó Farkas utódai és Molnár Sándor 100 (száz) forintot hagyományoztak a tanári nyuggijintézetnek.

Az erd. magy. közművelődési egylet adománya az E. K. Tanács tárgysorozatán áll; teljesen hisszük, hogy a nemzeti közvezélt egylet ezen becses ajándéka hathatós befolyással leend Szinden, Komjászezen és Sárdon a vallásos és nemzeti művelődés elősegelésére.

Az utóbbi években feltünvén, hogy ekklezsiáink nagy egyenértékű adót fizetnek, ezért, s meg azért, mert az új kirovás 10 évre szólólag az évben történt, felkérte ekklezsiáink bevallási ivateit; az eddigi vizsgálatokból sajnosan győződött meg az egyenértékű adók szabályszerűen emelkednek.

A határok tagosítását, az erdők és legelők szabályozását jelentékeny mozzanatnak tartván E. K. Tanácsunk, ekklesiáink fekvő birtokára nézve jelentékeny ügynek tekintvén, korábban megrendeltük esperes afiainak, hogy a hol ilyenek k-zd ményeztetnek, azonnal jelentést tegyenek hozzánk; ez intézkedésünk mellett is némely községben kezdeményezett tagosításról csak hírlapokból vagy magánúton értesültünk. A lejárt évben Boldogasszonyfalván, Ujszékelen, Sinfalván, Datkon, Teremiben és Korondon kezdeményeztetvén a tagosítás, ezen helységekben levő ekklesiáink érdekei megvédéséről biztosok kiküldése által gondoskoltunk. A tagosítás Szent-Mihály és Szent-Benedek községekben hajtattott végre, mind a két községben a beérkezett biztosi jelentések szerint ekklesiáink jogos igényei méltó figyelembe részesültek, s a tagosítás mindkét ekklesiánkra nézve előnyös volt.

A magy. protestáns irodalmi társaság alakuló gyűlésén kérdésbe tétetvén, hogy unitárius vallásközönségünk beléphet-e emetársulatba; az alakuló közgyűlés többsége a beléphetést mondván ki, E. K. Tanácsunk morális kötelességének ismerte a többség s ennek vezére, Tisza Kálmán miniszterelnök ő nagyméltósága irányában méltányoló elismerésünket és hálás köszönetünket kifejezni.

A felérkezett számadások szerint több ekklesiánknak korcsmai haszonbérekből bevételük levén, intézkedtünk köri hatóságainkhoz, hogy az okmányok, melyeken e jogok alapulnak hozzánk beküldessenek; néhányra nézve kaptunk felvilágosítást, többről semmi értesülésünk sincsen. Szükségesnek látjuk, hogy a méltóságos E. Főtanács köri hatóságaink különösen különben is ez ügyben érdekelt felügyelő gondnok afiai figyelmét erre felhívja.

Angol meg Amerikai hitrokonainkkal való érintkezésünk az eddigi szívélyes volt a k-folyt évben is. Legutóbb megtartott Zsinati közgyűlésünkről megtettük jelentésünket, mindkét idegen földi afiaihoz, mely jelentésünket hozzánk érkezett irataik szerint kedvesen vették s jelentésünket közlönyeinkben közre adták.

Angliai afiaink vezetése alatt f. évi április hava végén az angliai összes szabadelvűeknek nemzeti conferentiája tartatott, melyre mi is meghivatván, óhajtottunk volna küldöttünk által jelenni meg e Conferentián, de óhajtásunk nem sikerülhetvén, levélben fejeztük ki a conferentia irányában rokonszenvünket.

Iskoláink egy évi viszonyairól tüzetes jelentés áll a méltóságos E. Főtanács előtt.

Felsőbb iskoláinkat illetőleg örömmel jelenthetjük, hogy azok minden irányban fejlődnek.

A középiskolákról szóló országos törvény alapján a közoktatási kormány ez évben is meglátogatta kiküldöttei által kolozvári, meg kereszturi iskolánkat; a látogatásokról telvett jegyzőkönyvekből a kormány kiküldötteinek ügybuzgalmáról győződött meg E. K. Tanácsunk. A kereszturi iskolánkban történt látogatás alkalmával több

részletességéig menő hiányok jeleztevé, és azokból többet a közoktatási kormány is jóba vévén, feliratunkban megadtuk felvilágosításainkat s egyszersmind megkértük közoktatási Miniszter Ő Nagyméltóságát, hogy az ily jegyzőkönyvet illetőleg ne határozzon addig, míg azokra E. K. Tanácsunk észrevételeit meg nem teszi.

A közoktatási kormány felhívására felküldöttük kolozsvári megkereszturi iskoláink helyiségeinek tervrajzát; s a tanító személyzet-ről való kimutatást az egyes alkalmazottak okmányaival.

Kereszturi iskolánkra vonatkozó felterjesztésünket a közoktatási kormány 8552—1888. szám alatt látta el. Péterfy Lajos afia tanárra történt alkalmazását, valamint az ő és Barabás József afia képesítési okmányát tudomásul vette, Sándor János, László József Gombos Sámuel afiain, az 1883. évi XXX. törvényczikk 29. § értelmében a tanári vizsga alól felmentetteknek elismerte, felhivta egyszersmind E. K. Tanácsunkat, hogy a jelzett hiányokat pótoljuk, s még egy tanárt alkalmazzunk, mert a harmadik megintést csak azért nem tette meg Miniszter Ő Nagyméltósága, mert ez évben egy tanárt alkalmaztunk.

Kolozsvári iskolánkra vonatkozó felterjesztésünket 19150—1888 szám alatt látván el közoktatási kormány helyiségünkben és szerelvényeinkben több hiányt jelzett. Kovács Antal, Pap Mózes, Benczédi Gergely, Nagy Lajos, Kovács Iános és Ulár Pál afiaink a tanári vizsga letétele alól felmentetteknek elismerte; többi alkalmazott tanárainkat és tanítóinkat csak óvadéknak nyilvánította.

E. K. Tanácsunk 90. és 94—1888. t. ü. számú felirataiban kereszturi iskolánkat illetőleg jelzett hiányokra megtette felvilágosításait, másfelől intézkedett, hogy a pótolható reális hiányok pótoltassanak. Kolozsvári iskolánkat illetőleg felfejtettük, hogy mivel Miniszter Ő Nagyméltósága csak a felterjesztett tervekre alapította határozatát, a jelzett hiányok tényleg nem léteznek; különösen miután a tervbe felvett helyiségek mellé ez évben egy egész telket és azon levő emeletes épületet csatoltunk iskolánk helyiségein. Irt tanár afiaink miniszteri leirat alapján a képesítési okmányt kiállítottuk.

Kereszturi Barabás Lajos, Kolozsvárt pedig Péterfi Dénes meg Mózes András pap afiaink legfeljebb csak vallás-oktatóknak, de nem tanároknak méltóztatván elismerni miniszter Ő Nagyméltósága, mindkét felterjesztésünkben körülményesen felfejtettük azon egyházi törvényünket, mely szerint említett pap afiaink egyszersmind tanároknak is meg vannak választva, s kértük Ő Nagyméltóságát, hogy nevezett afiaink Kolozsvárt meg Kereszturt rendes tanárokkul elismerni s rendes tanári számba bevenni méltóztassék. Ezen feljratunkra még nem érkezett válasz.

Tordai iskolánk ügye szerződés szerinti viszonyok között rendszeresen folyt, odavaló igazgató Pálfi Károly afia a tanév utolsó felében súlyos betegeskedése okán nem teljesithetvén tisztét; sőt később éppen ez okon hat hónapra kénytelenek lévén szabadságot, és az igazgatói teendőket teljesítésétől felmenteni, az igazgatói teendőket ideiglenes intézésével tanár Májai István afiát bízta meg.

Kolozsvári iskolánkhoz a múlt tanévben az érettségi vizsga megtartására Nagyságos Heinrich Gusztáv budapesti egyetemi tanár urat küldvén minster Ó Nagyméltósága birtosul; szakavatott és méltányos részvéte mellett az érettségi vizsga a szokott módon és eredménynyel járt le; a képesítési és bukási arányok az eddigiek voltak.

Népiskoláinkra vonatkozó jelentésünkből tájadalommal fõg meggyõzõdni a mélt. E. Fõtanács arról, hogy ez intézeteinkrõl örvendetest nem jelenthetünk, különösen a taukõteles gyermekek iskolába járását illetõleg a statisztikai szám adatok tanusítása szerint az iskolába járók száma évrõl-évre apad, úgy, hogy mi, kik e tekintetben egykor elõl állottunk, ma holnap az országban levõ minden válsáfelekezetek megé kerülünk.

A nyugdíjintézetbe múlt évi jelentésünk szerint feltüntetett tetemes hátrálékok behajtására a mélt. E. Fõtanács által hozott azon határozatnak, hogy azok kényszer útján is felhajtassanak, még nem lett meg kellõ eredménye; pár egyházköri közgyûlés csak a legutóbbi idõben intézkedett a kényszerbehajtás végrehajtása iránt. A fõtanácsi intézkedésnek annyi eredményét tüntethetjük fel, hogy míg múlt évi jelentésünk szerint az egyes ekklesiákon és belsõ embe-reinken levõ hátrálék tartozás a 2 ezer forintot meghaladta, addig az 1885. évi július 1. napján az összes hátrálék 1673 forintot tett ki, melybõl 342 frt késedelmi kamat.

Nyugdíjra egy év alatt Árkosi Dénes meg Molnár Miklós afiai vétettek fel; özvegyek Gábor Mihályné, Deák Dénesné, Bakó Lajosné, Baló Lajosné és ennek 6 árvája.

Nyugdíjintézetünk folyó pénzei takarékpénztárban kezeltetnek, hol kivételesen 5% kamatot hajtanak. Ez év folytalan 20,000 frt 5%-os papírjárdékot vásároltunk ez alapnak, mely pénzmûvelet által az alap névleges összege jelentékenyen gyarapodott; oly kedvezõ árfolyammal vásároltatván ez értékpapir-összeg, hogy ha azt ma elárúsítanók, a mai árfolyam szerint 1800 frt haszna volna rajta az intézetnek.

Pénzügyeinket illetõleg a tüzetesen tárgyalandókon kívül csak az a jelentésünk van, hogy a legutóbbi zsinati fõtanácsnak az akkor Kereszturt beállított tanári állomás költségei fedezésére hozott intézkedését végrehajtottuk; megtaláltuk nemcsak kereszturi iskolánk egykori növendékeit, hanem vallásközösségünk egyes jobb módu tagjait, felhívásunkra eddigelé tõke 3100 frt 15 kr folyván be, fájdalommal constatálhatjuk, hogy egész vallásközösségünk e nevezetes ügye hiveink részérõl nem részesült kellõ pártolásban, s a hon hitünkben és meggyõzõdésünkben, hogy ezereként megosztva a terhet, aránylag csekély áldozatunkkal e jelentékeny és fontos tanintézetünk tõl a fenyegetõ veszélyt elháríthatjuk, — csalódtunk.

KOVÁCSI ANTAL,
közigazg. jegyzõ.

ELINTÉZETT ÜGYEK.

1. Egyh. Főtanács jegyzőkönyvi köszönet mellett elfogadja az özv. Pap Sándorné Kovács Katalin 100 frtos alapítványát (1. Ker. Magv. 1887. 5. füz.) Kovács Dénes bágyoni birtokos 1000 frtos alapítványát (1. Ker. Magv. 1887. 6. füz.) és Csipkés Árpád ajándékát a tári papság és mesterség javára s utasítja az E. K. Tanácsot, hogy az alapítványok a kitűzött módon és célra kezeltesse.

2. A mezőberényi fiókegyház megalakultnak nyilvánított oly formán, hogy az a budapesti anyaegyházhoz tartozván, egyesítettik a holdmező-vásárhelyi fiókegyházzal és a papi teendőket a holdmező-vásárhelyi egyház papja teljesíti. A polgárdi fiókeklésia megalakulása véglegesen megállapított, s mint fiók-egyház a budapesti anyaegyházhoz tartozik. A sepsi szentgyörgyi leányegyháznak az E. K. Tanács által megállapított módozat szerint való szervezése véglegesen megállapított és a kilyéni anyaegyházhoz csatoltatott.

3. Gyöngyösi István vargyasi papnak méltán megérdemlett tisztességes nyugalomba bocsátását az E. Főtanács helybenbogyólag tudomásul veszi s elismerését fejezi ki azon szép és hasznos szolgálatokért, melyeket nyugalomka lépett afia egy félszáz évet meghaladó idő alatt, mint Isten igéjének hirdetője a szószéken, mint hivatalnok a körben s mint író a sajtó utján, unitárius vallásunk javára készségesen teljesített. Molnár Miklós szent-benei papot az E. Főtanács sajnos betegsége okán a maga méltánylásának kifejezése mellett saját kérelmére szintén tisztesség s nyugalomba bocsátja.

4. A br. Baldácsi-alaphoz vallásközönségünk meghatalmazottjainul megválasztattak: Ferencz József püspök és ministeri tanácsos Hajós János afiai., póttagul ügyvéd és képviselő Gál Jenő afia.

5. Meghatározatott hogy a néhai Sándor Jánosné, Userényi Julia és leánya Berta által tett alapítvány kamataiból évenként 48 frt 16 kr adassék ki sárdi pap afiának, mint a ki a sárdi iskolát fentartja és a gyermekeket tanítja. — Véglegesen megállapított a bágyoni ekklésia kepeváltsága, a pap részére 410. a mester részére 860 frtban.

6. Kolozsvári főtanodánknak adott 3800 frt államsegély miként való felhasználásáról intézkedés tétetett. Nevezetesen Kanyaró Ferencz és Boros Sándor okleveles tanárok ideiglenes minőségben alkalmaztattak 600 frt évi fizetéssel és Gál Kelemen tanárképezdei tanulónak 100 frt évi segély szavaztatott meg. Az egész összeg egy része felszerelésekre és fentartási költségekre fordittatik.

7. Elhatározatott a Sala Gáifalvi telek bépítése, mely mi. tegy 30,000 frt tőkebefektetést vesz igénybe. A tervek megvizsgálására és véleményadásra bizottság küldetett ki.

8. A halotti torozások megszüntetésére határozatott, hogy papjaink esperesi uton kerestessenek meg az iránt, hogy erkölcsi befolyásukkal hassanak e régi rosz szokás megszüntetésére.

9. Elnöki ajánlatra választatott 13 új egyházi tanácsos.

10. A Dávid Ferencz alapítványi kamatainak (726 frt 93), az 1888. évi államsegélynek (4750 frt) a br. Baldácsi-alap jövedelmeinek (2500 frt) és E. M. Közm. Egyll.-től kapott segélynek (1800 frt) miként való felhasználásáról intézkedés tétetett. Nevezetesen az Emkettől kapott segélyből a szindi és komjászzezi iskolák építésére 600—600 frt, a sárdi iskola építésére 500 frt adatott.

11. A közpénztárnok ugyszintén a tordai és székely-kereszturi iskola pénztárnokainak számadásai megvizsgáltatván, helybenhagyattak s a feloldó levelek kiadása megrendeltetett. A jövő évi költségvetések szintén megállítottak. A nyugdíj-alapok pénztárnoka 1887-i számadás terhe alól felmentetett.

11. Péterfi Lajos székely-kereszturi tanár jelen állásában végleg megerősítettet.

12. A többi tárgyak, különösen a törvényjavaslatok megállítása, mint a melyekben végleges határozatot nem lehetett hozni ez idő szerint, elhatározottat, hogy rendkívüli Főtanács fog egybehivatni.

13. Elhatározottat, hogy vallásközönségünk a Protestáns irodalmi társaságba, mint pártoló tag, 500 frttal belépik.

14. A székely-kereszturi 5-ik tanári állomás alapjára a begyült adakozások nem levén elégségesek, az Egyh Főtanács ujjlag felhívni határozza az egyh. tanácsosokat és mindenrendű hiveket, hogy ez iskolát teljes erejükből pártolni sziveskedjenek.

G.

PALFI KÁROLY.

(1847—1888.)

Midőn majd az unitárius vallás történetében a mai nemzedék jel-seiről leszen szó, lehetetlen, hogy annak írója meg ne emlékezzék Pálfi Károlyról, vallásunknak és nevelés-oktatásügyünknek eme korán sirjába dőlt lelkes bajnokáról. Ezelőtt másfél tiz évvel Torda-Aranyosmegye tanügye hazánkban a többi megyékkel szemben az utolsó helyet foglalta el. Hogy e viszony, e sötét kép ma meg van változva, abban nagy érdeme van az egész vármegye intelligentiájának, egész Aranyosszék székelységének általános részvéte között ezelőtt pár hóval sirjába kísért Pálfi Károlynak, ki Tordán mint unitárius középtanodai és állami polgári iskolai igazgató, mint a torda-aranyosmegyei tanítótestület elnöke s e mellett mint az egyház és társadalom szakavatott munkása szerzett magának el nem muló érdemeket.

Pálfi Károly született 1847. jul. 14-én Torda-Aranyosmegyének Várfalva községében Pálfi István és Fülöp Anna unitárius székely szülőktől. Szülői nagy figyelemmel voltak az éles eszű gyermek nevelésére, kiket ő is határtalanul szeretett.

Az elemi iskolát szülőfalujában végezve, a tordai algyimnasiumba hozták, hol kiváló jelét adta a költészet iránti hajlamának és arra való tehetségének. 1865-ben a kolozsvári unitárius főtanoda kitűnő növendéke lett. Rendes tanulmányai mellett tevékeny munkásságot fejtett ki az ifjusági önképző- és olvasó-egyletekben, hol előbb mint jeles tollu jegyző tűnt ki, később mint szerkesztő és elnök vitte az őt méltán megillető vezérszerepet. Magvas felolvasásai mellett, mint szónok gyakorolt gyújtó hatást az ifjuságra. Az ifjusági lapokban megjelent költeményeit, különösen sikerült parodiáit többnyire „Turul“ álnév alatt adta közre.

Az ifjuság által 1871-ken kiadott „Remény“ című emlékkönyvben több sikerült költeménye és hangulatteljes népdala olvasható. Ezek közül kimagaslik a „Márczius 15.“ című.